

Милорад Зечевић и Јован Р. Поповић, ДОКУМЕНТА ИЗ ИСТОРИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ - Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и његових помагача из другог свјетског рата - Београд 1996.

Југословенска историографија је до сада само дјелимично изучавала злочине-геноцида окупатора и квислинга. Одвојено су приказане људске жртве, а одвојено материјална штета, тако да се није могла сагледати јединствен геноцид.

У последње вријеме испољава се изузетна активност у обављању архивске грађе, чак и о темама из недавне прошлости. На тај начин се надомешћује евидентан недостатак струка које би обрађивале питање из наше најновије прошлости, а зашто не и из актуелне стварности. Налазимо се у времену бурних историјских догађаја које је заиста тешко пратити студијским текстовима. Приоритет се с разлогом даје архивској грађи.

Бивши и садашњи директор Државног архива Југославије проф. др Миодраг Зечевић и Јован Р. Поповић објавили су књигу грађе "Документи из историје Југославије" - Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и његових помагача из другог свјетског рата-.

Тема о геноциду у другом свјетском рату на нашим просторима добила је на значају због актуелних догађаја који су се дешавали и дешавају на просторима претходне Југославије.

Геноцидом је обиљежен XX вијек. Са појавом фашизма геноцид добија своју нову планску форму са документом аријевске супериорности над осталим расама и народима. Милиони људи су убијени, мучени и депортовани, зато што су били другачијег политичког и идеолошког убјеђења, а не фашистичког. Злочини према неким народима били су свирепи и уништавајући. То је међународни деликт утврђен послје другог свјетског рата. Према томе геноцид садржи појам истребљења рода, племена, народа. Суштина садржи разна дјела учињена са намјером да се потпуно или дјелимично униште народне, етничке, расне или вјерске групе људи. Одлукама Генералне скупштине ОУН из 1946, геноцид представљају злочин против међународног права без обзира да ли је извршен у мирно

доба или за вријеме рата. Обавезују се државе потписнице да прогоне геноцид према законодавству и пред судовима земље у којој је злочин почињен или пред међународним судом.

Државе су дужне да изруче кривце у складу са својим законима и уговорним обавезама. У том смислу нарочито је био свиреп усташки геноцид према Српском народу. Сигурно да не треба геноцид поистовећивати са народом, али исто тако је сигурно да се ни Хитлер ни Павелић не би могли одржати без подршке народа. С правом је констатовано: "ако геноцид не може бити болест народа, али може бити болест у народу".

На жалост, континуитет геноцида од Старчевића преко Франка до Павелића и Степинца и сада Кухарића и Туђмана над Србима се наставља. Поново се активирала католичка црква преко свог надбискупа Кухарића разбијању Југославије. Континуитет ратних злочина и злочина геноцида настављен је у оружаном сукобу у Југославији 1991-1995. године. То раздобље југословенске заједнице, изазвало је грађански рат и националну мржњу великих размјера. Последице нарочито рата у Босни и Херцеговини и Хрватској су због монструозности и свирепости били велики. Овоме треба додати, етничко чишћење, масовно избјеглиштво, нарочити српског народа, бројност извршених злочина и уништавање материјалних добара.

Тема о геноциду у Другом свјетском рату на нашим просторима добила је на значају због актуелних догађаја који су се дешавали и дешавају на просторима претходне Југославије. У последњих десетак година објављене су бројне студије чији су аутори познати специјалисти као што су Милан Булајић, Смиља Арамовић, Драгољуб Живојиновић, Никола Живковић и други. Објављени су и Зборници грађе која је до сада била ван домашаја истраживања и истраживача. Посебно наводимо књигу "Злочин", на југословенским просторима у Првом и Другом свјетском рату, који је издао Војно-историјски институт и приредио др Славко Вукчевић. Код нас у Црној Гори крајем 1996. године објављена је књига др Радоја Пајовића и Влада Марковића "Сарадња четника са окупатором у Црној Гори" - Документи 1941-1945. год. Вјерујемо да се припремају и нове књиге на ову тему која је из политичких разлога била научно запостављена. Вјеровало се да скривањем злочина и злочинаца могу брже да зарастају ране и да се превазиђу раније диобе. Историја је још једном потврдила исправност народне мудрости да се од истине може имати само тренутна штета, али зато трајна корист, односно да се од неистине може имати тренутна корист и трајна штета.

Књига "Документи из историје Југославије" је обимна око 500 страна. Тражи своје мјесто у том и таквом фонду књига о злочинима почињеним у Другом свјетском рату на просторима Југославије. Књига се

састоји из шест дјелова. У првом дијелу дат је извјештај који је поднио предсједник Комисије. Комисија уједињених нација за ратне злочине основана је 20. октобра 1943. године у Лондону. Декларација о злочинима, донијета је 30. октобра 1943. године у Москви и названа Московска декларација. АВНОЈ је 30. новембра 1943. године донио Одлуку о образовању Комисије за утврђивање злочина окупатора и његових помагача. На захтјев Државне комисије Југославије регистровано је око 2700 ратних злочинаца при комисији уједињених нација, који су били припадници окупаторских снага на подручју Југославије.

У другом дијелу дат је један број саопштења државне и земаљских комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача. Материја је изворна и најпозданија, која је доста несређена.

Трећи дио садржи одлуке о проглашењу за ратне злочинце једног броја југословенских држављана. Постављено је питање индивидуалне кривичне одговорности. Августа 1945. године потписан је Лондонски споразум којим је формиран Војни суд за кажњавање главних ратних злочинаца. Тај споразум ратификовало је 19 држава, међу њима и Југославија. Државна, земаљске и друге комисије за утврђивање и проглашавање за ратне злочине обавиле су велики посао. Из саопштења се види да је поднијет огроман прави број о ратним злочинима и злочинцима, преко 550.000 записника о саслушању свједока и криваца, преко 20.000 оригиналних докумената, више хиљада фотокопија о злочинима и њиховим извршиоцима.

У четвртном дијелу дата су документа о конституисању Државне комисије и Правилника о раду комисије.

Пети дио садржи документа на основу којих је радила Комисија.

У шестом дијелу дата су обавјештајна средства фонда "Ратни злочинци".

Тешкоће око утврђивања ратних злочина у Југославији биле су далеко веће него у другим земљама. Рат у Југославији је имао ослободилачки карактер, карактер социјалне револуције, затим обиљежје националног, вјерског и грађанског рата. Велику тешкоћу представљала је неусаглашеност земаљских комисија око квалификације ратних злочина.

У трагичном рату на просторима претходне Југославије од 1991-1995. актуелизовано је кажњавање ратних злочина. Међународни трибунал исполитизирао је ово питање и покушао да одмах утврђује појединачне кривце за ратне злочине са подручја претходних републике и садашње СРЈ.

Према томе у књизи су објављени историјски извори првог реда који представљају незамјениво свједочанство о једном времену.

Једна од основних вриједности ове књиге је у томе што утврђивање објективне истине о ратним злочинима представља основу за склапање порушених мостова и већег разумијевања међу народима чији су односи нарочито од Другог свјетског рата на овом плану оптерећени хипотеком прошлости. Документовано навођење (у књизи) појединих злочина и њихових актера ће допринијети да се умање тензије и схватања према којима су поједине нације на овом нашем Балкану предодређене да буду носиоци ратног злочина и геноцида, а друге да буду жртве. Такве предрасуде које се заснивају на етикетирању, а не на субјективној кривици, ма колико им је историја ишла на руку, могу само да буду подстицај за нове геноциде и злочине. Ова књига ће несумњиво послужити као брана да се било који народ у цјелини осуди као геноцидан. Надајмо се, како кажу њени аутори, да ће мноштво досадашњих неразумијевања, свађа и ратова на овим просторима (чега смо и сами свједоци) ишчезнути, јер су нам се, умјесто заједништва, десиле комшије па ће болесних аспирација и наговарања са стране, бити све мање, а економски, стручни и суседски односи, проткани прагматизмом, интересима у свим областима и посједовањем европске културе, бити катализатор сарадње. То је, сматрамо, и порука и препорука ове књиге коју баш зато-препоручујемо свим библиотекама и најширој јавности.

Проф. др Томислав Жугић